

FERENCZI ATTILA

LAJI BÁ'ÉS A SZÉKELY NYELV NYÜSZKÖLÉSEI

(SZINI LAJOS SZÜLETÉSÉNEK 125-DIK ÉVFORDULÓJÁRA)

dr. Szini János

dr. Szini Jánosné
Bartalis Cserny Carolina
(1864-1924)

Élénk gyermekkori emlékek kötnek a mindenszentek napjához. A 70-es évek végén már elég nagy voltam ahhoz, hogy amíg a szárhegyi temetőben felsétáltunk a családdal a nagyszüleim sírjához világítani, ne csak hagyjam magam elbűvölni a rengeteg megboldogult sírhelyének titokzatos látványától, hanem el is olvassam egy-egy jellegzetesebb síremlék feliratát.

Úgy tízéves lehettem, amikor sokadik alkalommal sétáltunk felfelé a kaptatón, és újra megcsodálhattam azt a barokkosan kimunkált, gyönyörű síremléket, amelyik egy nőről árulkodott. Szép asszony lehetett, gondoltam, nagyon szerethették. Engedélyt kértem a szüleimtől, hogy közelebbről is szemügyre vehessem. *Dr. Szini Jánosné*, olvasom a feliratot, és rögtön észreveszem jobbról egy terméskőre ráírva: *Dr. SZINI JÁNOS KÖRORVOS*. Ez tiszta: férj és feleség. Aztán további Szini neveket is olvasok a tőlük jobbra, ill. előttük levő sírhelyeken: *Ferenc, István, János, Lajos, András* és *Lázár Szini Karola*, nyilván gyerekek és unokák. A Szini család szembetűnő temetkezési helyét térképezhettem fel magamnak, de korántsem elégített ki ez a felfedezés, hiszen erős hiányérzetet keltett bennem az egyik családtag elhanyagoltnak

látszó, szinte jeltelen síremléke. Tudásvágyamat nem leplezve, majdnem pimaszul rákérdeztem az indulásra sűrgető szüleimre: „*Nem tudjátok, ki volt az a Szini Lajos, aki Laji bá' és író?*” Apám rövid töprengés után ennyit tudott mondani: „*Ejsze valami szárhegyi író volt, vagy mi...*” Meglepődtem a válaszon; én úgy tudtam, hogy az írók híres emberek, emlékszobáik vannak, s benne vannak a tankönyvekben. De hogy még fejfája sincs annak az írónak, aki itt nyugszik?

Szini Lajosról egyetlen szóval sem tudtam meg többet egészen 1997-ig, amikor a II. Szárhegyi Falunapokra készülődvén a helyi Kultúrotthon igazgatója felkért, hogy Szini *Nyüszkölés a feredőn s a nagy viz martyrán* című könyvének 1937-ben megjelent második kiadását dramatizáljam, és a szárhegyi színjátszó csoporttal vigyem színpadra. Ekkor tárult fel előttem Laji bá' világa, a XX. század eleji gyergyószéki beszélt nyelv, és e nyelvben való góbés gondolkodás. Az előadás a nagy sikerét annak köszönhette, hogy úgy nyelvi, mint gondolati sémáiban még nagyon közel állt a szárhegyi közönséghez, ahhoz a gyergyói közösséghez, amelyik Laji bá' tükrében vélte fölfedezni a még életben maradt székely mivoltát. Tehát valamiképpen él Laji bá', az írói álnéven életre kelt hős, ...de elég ennyi? Mit tudunk Szini Lajosról, az íróról, költőről, újságszerkesztőről, hagyományörzőről?

A 90-es évek óta nem csak az internet terjedt el széles körben, hanem van már *Wikipédia* is, ami nem a legmegbízhatóbb adatforrás, noha azt mondják, hogy ami nincsen benne, az nem is létezik. Éppoly pimasz kíváncsisággal kerestem rá Szini Lajosra, mint ahogy tízéves koromban kérdeztem rá a szüleimre Laji

Szini Lajos, a fiatal író

bá' kilétét illetően. S lám-lám, életrajzi adatokat találok, olyan mozzanatok az író életéből, amikről eleddig nem volt tudomásom. Azonban böngészés közben hamar rájövök, hogy a *Wikipédia* sem tud többet, mint a forrás, a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon* (Kriterion Könyvkiadó) internetes portálja, ahonnan átvette az anyagot. A kevés életrajz hitelessége teljes mértékben Lázár Szini Karola, Szini Lajos unokahúgának, a *Lexikon* (V. kötet) munkatársának a valóságot dokumentáló hűségén alapul. E szerint Szini Lajos, álnevén Laji bá' Gyergyószárhegyen született 1891. július 2-án, és ugyanitt halt meg alig 42 évesen (jún. 5-én), akit az erdélyi irodalomtörténet úgy jegyzett fel, mint magyar elbeszélő, újságíró, szerkesztő (L. Szili, é. n.). A szerző, L. Sz. Karola nem tér ki az író szüleire (ez természetes, hiszen nem monográfiáról van szó), de talán nem elhanyagolandó megemlíteni, hogy az apa, Szini János köztisztviselőként álló orvos, aki idejének jó részét a betegek gondozására fordította, s alig egy évvel halt meg korábban, mint a fia.

Az anya, Bartalis Cserny Carolina (1864–1924) is hírnevet szerzett magának a helyi közösség szolgálatában kifejtett munkájáért. 1913. április 6-án rangos kitüntetés vehetett át. Ezt a rendkívüli eseményt a *Gyergyó* című hetilap így adta hírül: „*Szentséges Atyánk X. Pius pápa dr. Szini Jánosné Őnagyságát, mint a szárhegyi Oltáregylet elnökét az egyház és hitélet terén szerzett érdemei elismerésül a Pro Ecclesia et Pontifice arany érdemkereszttel tüntette ki. (...) az a tenger kézi munka, az a tiszta sok templomi ruha stb. mind Őnagyságának az eredménye.*” (Orel, 1913). Gál Sándor oltáregyleti tag, hogy hódolatát kifejezésre juttassa, ebből az alkalomból egy 11 szakaszos verset is fabrikált *Dr. Szini Jánosné Bartalis Karolina nagyságos asszonynak* címezve, ami ugyancsak a *Gyergyó* című hetilap 6-ai számában jelent meg. Ebből egy részlet:

Oltáregyletünk elnöke,

Nagyasszonyunk, légy köszöntve,

Kit Rómából a Szentatya

Kitüntetésre méltata.

Melledre ma lett feltűzve:

„Pro Ecclesia et Pontifice”.

(...)

*Szerető kedves férjednek
S neked, Isten fizesse meg,
Mit fáradtatok Jézusért,
S tettetek az emberekért.
Míg tart élteteknek útja,
Borítsa be örömrózsá!”*

A derék szülők humánus törekvései valószínűleg hatottak az íróra is, de ezt ma már nem tudjuk nyomon követni. „*Középiskolai tanulmányait a gyergyószentmiklósi, majd székelyudvarhelyi Római Katolikus Főgimnáziumban végezte. Már 1909–11 között versírással kísérletezett, Udvarhelyen közelebbi kapcsolatba került tanára (Tompa Árpád) öccsével, Tompa László költővel. Életre szóló barátságukról több tucat levél tanúskodik (még felkutatásra várnak). 1911-től Budapesten jogi hallgató, közben több lap, főként a Budapesti Hírlap munkatársa. 1912 decemberében betegen hazatért Szárhegyre és jogi tanulmányait megszakítva, az írói pálya mellett döntött.*” (L. Szini, é. n.) Már 17–18 évesként rendszeresen közli kissé romantikus-humoros novelláit a *Gyergyóban*, a *Gyergyó Tárczája* című irodalmi rovatban, ahol időközben nyelvi stílust váltott, és székely nyelven megírva jelentette meg a *Feredői leveleket*, amelyek a gerincét képezték az 1916-ban, Gyergyószentmiklóson megjelent *Nyüszkölés a feredőn s a nagy víz martján* című kötetének. Tompa László barátjának ajánlja. A regénnyé fűződő írásoknak aligha volt visszhangja a korabeli sajtóban, legalábbis nem találtam erről híradást.

Tudjuk L. Szini Karola utalásaiból, hogy versíróként is kipróbálta magát. Ennek egyik konkrét megvalósulását a *Gyergyó* 1913. évi 14. számában találtam. A verset *Egy Tudatlan éneke* címmel jelentette meg, s ebben szerelmi csalódásának ad hangot; valószínűleg megtudta, hogy szíve választotta (nem tudni, ki volt) másnak ígerte oda a kezét. Ebből egy részlet:

*Tiéd volt az első könnykiverte csókom,
Tiéd volt az első félénk ölelésem.
Hozzád szállott vágybelepte szárnyon
első áhítatos imádságom.*

(...)

*Amíg aranyhajadat nem láttam –
nem tudtam, hogy szemeim vannak:
amíg kezéd kezembe nem simult,
tagadtam a melegséget.*

(...)

*Tudtam, hogy a hűségességed
a hűségek hűsége;
tudtam, hogy a jóságosságod
a jóságok jósága:
tudtam, királynőjüknek választhatnák
szívedet a szívek!*

*Csupán egyet nem tudtam:
mindannyian születünk szenvedésre!
Köszönöm neked, hogy megtanítottál erre.
Áldott légy, boldog légy
és szeressed őt igazabb szerelemmel:
Aki helyembe lépett.*

A vers közlése bizonyára diszsonanciát kelthetett a korabeli (s akár a mai) olvasókban, hiszen amíg ő kesereg, a pápai kitüntetésnek örvendő édesanyját méltatják ugyanebben a lapszámban.

További három versére bukkantam a *Zord Idő* című irodalmi lapban: *Őszi illat* (1919/6., 183.), *Frigyünk* (1920/1., 24.), *Ők és mi* (1920/8., 314.). A marosvásárhelyi lap a romániai magyar írók első igazi fórumának tekinthető. Osvát Kálmán alapító és szerkesztő Szini Lajoshoz intézett nyilvános válaszlevelében ironikusan hosszú életet jósol az irodalmi szemlének, azt írja: „... ne féltse, Uram a Zord Időt. Az áldozatkészségtől már réges-rég «befagyott» volna, a komoly szükséglet tartotta eddig is.” Ezt követően az írásra biztatja, s elismerően ígéri, hogy kiadja a könyvét: „Szarhegyi magányában, kedves jó Uram, öt-hat kötet kitűnő góbéhistóriája melléje írjon másik hatot, itt ígérem, hogy kiadom, ne törődjék vele, kinek betűivel. S hogy kinek a költségén? Azoknak az olvasóknak a költségén, akik az Ön írásait várva várják, s akik,

A Kemény Zsigmond Társaság évkönyve

rövid életű lapot alapított, ill. szerkesztett: 1918 májusában Osvát Kálmán irodalmi szemléje elődjeként, Székelyföld címmel havonta kétszer megjelenő folyóiratot indított Marosvásárhelyen. E szépirodalminak szánt lapban elsőként mutatta be Tompa Lászlót...” (L. Szini, é. n.) Tompa életrajza így említi ezt az eseményt: „Verseit... jobbára az asztalfiók számára írja, s tulajdonképpeni belépése az irodalomba közel másfél évtized múlva következik be. A nyughatatlan barátnak, Szini Lajosnak köszönhető ez, aki a maga szerkesztette (különben rövid életű) Székelyföld című lapjában 1918 májusában közli négy versét, a maga ajánló soraival: «Mintha márványból faragta volna ki, olyan egy-egy szonettje. A szavak szikráznak kemény pompájukban. Szinte hallani versei olvasása közben valami messziről jövő halk dübörgést, mely mint komor kísérezene szól...» Szini Lajos ajánlja be a nagyváradi Magyar Szóhoz is...” (Dávid, é.n.) „1919–20-ban a Zord Idő munkatársa, majd a Kemény Zsigmond Társaság tagja lett. 1928–33 között a Székely Szó hetilapot szerkesztette Gyergyószentmiklóson, ugyanott

mikor új könyvhöz jutnak, a szellem adósainak érzik magukat.” (Osvát, 1920) A helyzet iróniája az, hogy a lap egy hónappal később megszűnt.

Unokahúgának a következőkben jegyzett életrajzi adatai alapján: „1915–33 között humoreszkek, novellák, székelynyelvifejtetések, versek, szociográfiai tanulmányok, mesék jelentek meg tollából szinte valamennyi magyar nyelvű lapban. Háborúellenes állásfoglalása miatt azonban nem egy írásának közlését megakadályozták.” Annyi bizonyos, hogy többnyire a hagyományörző lapokkal tartotta a kapcsolatot, és közlési törekvéseiben az autentikus székely gondolati és lelki világ megőrzését tűzte ki célul. „Több

**Lajosi bárdossy új könyve: Az őzolló,
Gyergyószentmiklós, 1926**

egy ideig felelős szerkesztője a Gyergyó című hetilapnak is. Mindkettőben különös gondja volt a népszokások ismertetésére, népköltészeti, néprajzi vonatkozások közzétételére. 1932 elején ismét megkísérelte, hogy független irodalmi hetilapot indítson, ezúttal Brassóban A hét címmel, de sikertelenül.” (L. Szini, é.n.)

A második kötete 1926-ban jelenik meg (tíz évre rá az elsőt követően), ugyancsak Gyergyószentmiklós, a címe: *Az őzolló és más küsdegnyüszkölések*. A novellákat tartalmazó könyv mind stílusában, mind tartalmában és címében is az első folytatásaként értékelhető. Azonban a korabeli kritika ezt a kiadványt már

nem hagyta szó nélkül, lesújtó véleményezések érték az írókat. Többek között Molter Károly író az egyik bírálója, aki az *Ellenzék* napilap 1926. november 7-ei számának (253. old.) irodalmi rovatában *Az őzolló. Szini Lajos kötete* címmel a provincializmus veszélyeire hívja fel a figyelmet. Kozma Dezső irodalomtörténész a 70-es évek elején a *Korunk* folyóiratban – a romániai magyar irodalomkritikákat elemezve – tesz utalást Molternek *Az őzollóról* írt, jogosnak vélt kifogásaira: „Az ilyen vizsgálódásra, a tágabb horizont felvillantására különösen szükség volt az útkeresés éveiben, hisz a provincializmus állandó veszélyt jelentett. Egy, tájnyelvi fordulatokban megrekedt író könyvéről írta (Molter) 1926-ban: a kötet minta-darabjai »a naivitás és a primitív csalafintaság, az író szerinti székelly találékonyság és gyanakvó modor iskolapéldái«. A

Laji bá' utolsó könyve

kritika alapvető kötelességének tekinti »megróni a tájnyelven írt könyvet, megállapítani a provincializmust, az ízlésnek tett koncessziókat és a művészi fogyatékoságokat.«” (Kozma, 1971)

Dr. Csúry Bálint nyelvjárás-kutató (a MTA levelező tagja) sokkal keményebben bírálja Szinit, azaz érzelmeit sem palástolva éles szarkazmussal ad hangot *Az őzollóval szembeni nemtetszésének*. Elmarasztaló kritikája *A Pásztortűz* 1926. november 1-jei számában jelent meg, ahol Szini könyvét *nyelvjárás-karikatúrának* nevezi, „*mely nem egy vidéki élclapnak állandó humoros*

rovata. ...a nyelvjárásnak ilyen mű komikus eszközként való felhasználása is túlzás: a népnyelv torzképe... A nép beszédének megvan a maga sajátos jellege, színe, zamata, szóláskincse, de ezt nem a Simon István (t.i. debreceni tájnyelvíró) és Szini Lajos tájnyelvkarikatúrái képviselik. (...) Sziniék népnyelvi előadása tehát a komikumnak egy alsóbbrendű faja... Népünk semmiképpen nem fogadná el magáénak azt az irreális nyelvfintorokból és kuriózumokból álló nyakatekert beszédet, melyet némelyek a népnyelv cégére alatt az ajkára adnak. ...az irodalom nyelve nem sok hasznát látja az efféle nyelvkarikatúráknak. (...) Külön meg kell dicsérniük azonban a kötet pompás illusztrációit, melyek Szopos Sándor művésznünk kitűnő megfigyelő tehetségéből és rajzoló készségéből fakadtak.” (Csúry, 1926)

Nem tudjuk, hogyan érintette Szini könyvének lehangoló fogadtatása, de annyi bizonyos, hogy nem adta fel sajátos stílusát. Egy sorozatot tervez *Laji*

bá' mókáiból, aminek első kötete 1933-ban jelent *Góbéságok* címen, s egyben ez volt az utolsó még életében kiadott könyve. A megjelenéséről négy hónappal később a székelyudvarhelyi *Székelység* című havilap közölt egy rövid, de elgondolkodtató híradást a július–augusztusi összevont lapszámában: „Laji bá' mókáiból címen adott ki Szini Lajos egy füzetet a tervezett *Góbéságok sorozatából. Nemcsak szívünkhöz, lelkünkhöz közel álló kedves olvasmányokat kapunk, hanem a nehéz megélhetési körülményei közt támogatjuk Szini családját a füzetek megvásárlásával. Ára 10 Lei. Márk István bizománya Gheorgheni-Gyergyószentmiklós.*” (szerk. Bányai, 1933) Egy évvel korábban temette el édesapját, és a betegen magára maradt Szini valószínűleg anyagi nehézségekkel küszködött. A sors iróniája talán, hogy a *Székelység* szerkesztője, Bányai János nem értesült arról, hogy 1933. június 5-e óta (már egy-két hónapja a híradást megelőzően) Szini Lajos halott.

1937-ben Gyergyószentmiklóson Márk István könyvnyomdája újra kiadja a *Nyüszkölés a feredőn s a nagy víz martján* című kötetét Szopos Sándor illusztrációival. Az előszót Nyíró József írja, aki így fogalmaz: „*Akkor már javában dúlt az (első) világháború, mikor a gyergyói havasok lábától felkerekedett ez a könyv, hogy ijesztő ellentét-képpen fényt és derűt, humort és jóságot, fenyőillatot árásson maga körül, és ha pillanatra is, vigasztalást nyújtson, legalább múló feledést adjon a romokon síró és a jövődtől remegő embereknek. Afféle jótékony székely mesemondás volt, amellyel a világot és önmagát áltatta Szini Lajos. Emlékszem, egymás kezéből kapkodták az emberek, hogy végre részük legyen az önkéntelen felkacagásban...*”

Szini-kötet újabb kiadására több mint 70 évet kellett várni. 2007-ben Sántha Attila szerkesztésében (a kézdivásárhelyi Zelegor Kiadó gondozásában) kerül sajtó alá egy kötetnyi válogatás Szini *Nyüszkölés a feredőn, s a nagy víz martján* című könyve 1937-es második kiadása és *Az őzolló s más kűsdeg nyüszkölések* 1926-os kiadása alapján. Hogy a könyv 21. századi fogadtatása mennyire hasonlít a múlt század húszas éveinek irodalomkritikáihoz, ennek érdemben használható bizonyítéka Gál Andreának a *Krónikában* (2008. márc. 7.) megjelent recenziója. Ő is úgy látja (akár kritikus elődjei), hogy Szini egy olyan megkreált székely nyelvezetet használ, ami az író idejében sem volt már funkcionális tájnyelv a helyi közösségben: „*Ugyanis a látszat ellenére a Kűsdeg nyüszkölések írásai*

Nyüszkölés a feredön s a nagy víz martján, Gyergyószentmiklós, 1916, Sándory Mihály kiadása

nem valami autentikus – és spontán – népi mesélő szóban elhangzó, és egy gyűjtő által lelkesen, pontosan lejegyzett adomái, hanem egy nagyon is tudatos szerző precízen kidolgozott szövegei. S mint ilyenek, már eleve felmerül velük kapcsolatban a gyanú, hogy ez a székelység nem az a székelység. Vagyis ez megkreált nyelvezet és gondolkodásmód, amely sajátos ugyan, és hasonlít a székel, pontosabban a gyergyóvidéki tájnyelvre, de nem ugyanaz. Egy dialektológus, aki ráadásul jártas a 20-30-as évek nyelvváltozataiban, meg tudná mondani, hogy pontosan melyik kifejezések, fordulatok idegenek az autentikus népnyelvtől. (...) mivel orvoscsaládban nevelkedett, kellő távlatból tudta

szemlélni a gyergyóvidéki népnyelvet és logikát ahhoz, hogy abból egy kicsit ismerős, kicsit idegen, de mindenképpen művi nyelvváltozatot fabrikáljon.”(Gál A., 2008) Ugyanakkor Gál A. (mentségére legyen mondva) nem a Csüry-féle nyelvgyalázást véli felfedezni a Szini-írásokban, hanem a „székelységnek” azt a fajta eltúlozását, ami a könyvben egy belső logika szerint történik, s így „nem epigonszövegként, hanem finom paródiaként olvasható.” És még megspékeli azzal az ide nem illő képpel, hogy Szininek sikerült az utolsó éveit is saját paródiájaként eltölteni: „kóberes szekérrel járta a vidéket, és saját kezűleg adta el könyveit.” Ezek szerint meglehet, „Szini Lajos volt az utolsó magyar »ponyvás« író, aki szekéren hordta körbe könyveit, és ponyváról árulta.” (Gál É. E., 2005)

Mindezek után mit hozhatnék fel Szini Lajos mentésére, akinek a családja sem értékelte a munkáját? Nehéz a munkáját dicsérni annak, aki után majdnem

teljesen kisöpörték a házat. Akárhogy is legyen, de a bírálók tájékozatlansága tekintetében legalább két kiindulóponton a védelmére tudok állni. Az egyik, a rövidebb, az, hogy az író nem indult volna el kóberes szekéren, ponyván eladni a könyveit élete utolsó évében, ha a szükség nem viszi rá, hiszen az irónia kedvéért korábban is megtehetette volna ezt.

A második kiindulópont a markánsabb: Szini könyveinek a tudatos nyelvhasználata. Ha figyelembe vesszük az író céltudatos törekvéseit, vagyis a székely ember szellemi-nyelvi modorának a bemutatását és megőrzését, akkor nem feltételezhetjük azt az attitűdöt, amellyel ironizálta volna azt a közeget, amelyben tulajdonképpen élt. Valóban igaz, hogy nem a földeken izzadó béres, hanem a székely gazda csetlő-botló figuráját szerepelteti, de ez még nem jelenti a nyelvhasználat ironikus kicsúfolását. Bizonyára túlzásnak tűnt (és tűnik ma is) az általa rögzített beszélt nyelv az irodalmi nyelv szűrőjén átesett (leírt) szöveghez képest. Tudjuk, hogy a nyelv adott állapotának a keresztmetszetét általában a leírt szövegek, és nem az autentikus, kiejtés szerinti akusztikus nyelv alapján készítik el. Szini az akusztikus székely szöveget próbálta írásban rögzíteni, talán mintegy lázadásként a sztenderd magyar nyelvhez terelő, írott szövegekkel szemben. Tudniillik sem Csúry Bálint vagy Molter Károly, sem Gál Andrea nem ismerte közvetlenül a gyergyói nyelvjárást, az élő beszédet, legfennebb a lejegyzett akadémikus változatát, ami már korántsem élő. Az az névelő *z* betűjének gyakori átvitele az őt követő szóra ma is épp olyan általános, mint annak idején (’zasszon, ’zember). 4-5 korabeli nyelvi kifejezést leszámítva, Laji bá’ szövege a még élő Gyergyó vidéki nyelvváltozat részét képezik, kuriózum nélkül. Meglehet, az iskolai irodalmi köznyelv sokat rontott a helyzeten, mióta a tanító vagy tanár folyton kijavítja a gyereket.

Sántha Attila kézdivásárhelyi költő, író is dachból kezdte el gyűjteni a székely szavakat, miután Kolozsváron az egyetemi évek alatt azzal szembesült, hogy évfolyamtársai nem értik egy-két kifejezésének a jelentését, s ráadásul a nyelvjárastanárra azt mondta neki: *ezek a szavak nem is léteznek, ő találja ki.* „Azóta próbálom bebizonyítani, hogy nem vagyok egyedül a szavaimmal.” – meséli a *Magyar Nemzet* által készített egyik interjújában. És így fog hozzá a Székely Szótárnak. „*A kiadvány a jellemzően székelyek által használt szavak gyűjteménye majd kétezer-ötszáz szócikkkel. A szavak pontos jelentése után*

megjelöltem, hogy mely tájegységeken használják őket, és ha találtam, akkor irodalmi idézetet fűztem melléjük. Ezek esetenként humoros kis történetek, amelyek megvilágítják a szó értelmét – így a kötet sokkal olvasmányosabb lett, mint egy hagyományos szótár. Főként Tamási Áron műveiből idézek, mert Nyíró József székely volt ugyan, de irodalmi magyar nyelven írta a műveit. Idéztem Szini Lajostól is, aki Laji bá' néven írt elbeszéléseket „székelyül”, és a Nyüszkölés a feredőn s a nagy víz martján című könyvében adta közre őket. A gyűjteményt persze magyar turisták is haszonnal forgathatják, ha ellátogatnak Erdélybe, és nem értik, ha valaki útbaigazításként azt mondja nekik, »ahajt sirüljenek bé a bütübe« – nyilatkozik ugyancsak a Magyar Nemzetben. (Lukács, 2004) És megnyugtatóképpen így zárja a gondolatot: „Könyvem (...) nem merénylet az egységes magyar nyelv ellen, hanem alap lehet a további kutatáshoz és vitákhoz.” (Lukács, 2004)

Sántha Attila nyomatékositva a székely nyelven való gondolkodásmód létjogosultságát, kiadja Laji bá' (*Küsdeg nyüszkölések*, 2007) mellett egy másik paprikás székely, Dani Bá' (Hosszu Zoltán) könyvét is. A Székelyföld 2007. évi 9. számában szinte értetlenül, de számonkérő aggodalommal keresi a választ a két vérbeli székely író meg nem becslését illetően: „... önkéntelenül is feltevődik a kérdés, miért és hogyan feledkezhattünk meg két ilyen kaliberű íróról? A válasz összetett, és elsősorban a kor irodalompolitikai mismásolásaiban keresendő. Mind Laji bá', mind Dani bá' nagyon erős székely nyelvjárásban írt (az első gyergyószékiben, a második háromszéki/sepsiszekiben), amit egyáltalán nem díjaztak a két világháború között sem a nemzet egységét féltő és demonstráló irodalompolitikussaink, sem a nyugatosok – gondoljunk csak arra, hogy a Tamási Áron korai műveit amiatt marasztalták el, mert állítólag túlságosan erős székely nyelvjárásban írt és teljesen érthetetlen (vissza is fogta magát ezután Tamási, őszinte sajnálatunkra...). A másik ok az, hogy a súlyos és komoly magyar irodalom hivatalos hagyományaiba nem fért be ez a fajta játékosság és humor.” – jegyzi meg keserű szájjal (Sántha, 2007).

Valószínűleg a korabeli polgárosodó székely társadalom már inkább szeretett volna hasonlítani a nagyvárosi modorhoz (amely el is várta ezt a vidékiektől), mint idejétmúlnak vélt és maradinak bélyegzett nyelvét használni. Így jött létre a kétnyelvűség attitűdje, ami napjainkban is szintúgy létezik: más nyelvi kóddal beszélünk otthon a faluban, és más nyelven a turistákkal vagy idegenben. Szini Lajos éppen ez ellen lázadt, és ennek lett az áldozata irodalmi megbecsülését illetően annyira, hogy még egy becsületes fejfát sem érdemelt ki.

Idézett forrásmunkák

Bányai, J. szerk. (1933): Irodalom: Laji Bá mókáiból. *Székelység*, 1933/7–8., 78.

Csúry, B. (1926). Az özöllő és más kűsdeg nyűszkölések. Laji Bá könyve. *Pásztortűz* 1926. nov.21, 551.

Dávid, G. (é.n.). *Tompa László, Romániai Magyar Irodalmi Lexikon (RMIL) - Kriterion Köyvkiadó*. Retrieved 2016. 09-08 from lexikon.kriterion.ro: <http://lexikon.kriterion.ro/szavak/4691/>.

felelős szerk. Orel, D. (1913. 6-április). Szárhegy ünnepe. *Gyergyó - Politikai, Közgazdasági és Szépirodalmi hetilap*, 1913/14. sz.

Gál, A. (2008). Székely hullám, avagy “bár ennyi neveccség legyen”. *Krónika*, 2008, márc., 7.

Gál, É. E. (2005). Szini Lajos “Kűsdeg nyűszkölései”. *Romániai Magyar Szó*, 2005, febr. 15.

Kozma, D. (1971). Irodalomkritikánk történetéből. *Korunk*, 1971, 12. sz., 1868.

L. Szini, K. (év.n.). *Szini Lajos, Romániai Magyar Irodalmi Lexikon (RMIL) - Kriterion Köyvkiadó*. Retrieved 2016. 09-08 from lexikon.kriterion.ro: www.lexikon.kriterion.ro/szavak/4480

Lukács, C. (2004). A kakas tolla (Sántha Attila a hunok nyelvéről, a hamis székelyekről és a főtéri köszönésről). *Magyar Nemzet*, 2004, július 31.

Osvát, K. (1920). Válasz Szini Lajosnak. *Zord Idő*, 1920/ 6. sz.

Sántha, A. (2007). Két paprikás székely író: Laji bá és Dani bá. *Székelyföld*, 2007, 11. évf., szeptember, pp. 176–180.

szerk. Bányai, J. (1933). Irodalom: Laji Bá mókáiból. *Székelység*, 1933, 7-8. sz., 78.